

การสำรวจสภาวะทันตสุขภาพและปัจจัยเสี่ยง (เพื่อการเฝ้าระวังทันตสุขภาพ)

กลุ่มสนับสนุนวิชาการและการวิจัย
สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย
โทร 02 590-4216 หรือ 02 590-4475

การสุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

๑. การสุ่มตัวอย่าง

ประชากรตัวอย่างในการสำรวจ ประกอบด้วย

๑. เด็กอายุ ๑๘ เดือน
๒. เด็กอายุ ๓ ปี ในศูนย์เด็กเล็ก
๓. นักเรียนประถมศึกษา อายุ ๑๒ ปี ให้ใช้นักเรียนชั้น ป ๖ ในโรงเรียน
๔. ผู้สูงอายุที่มีอายุ ๖๐-๗๔ ปี
๕. วิทยาลัย (คลินิกคัดกรองเบาหวานความดัน)

๒. ขนาดตัวอย่าง

กลุ่มอายุ ๑๘ เดือน

การเก็บข้อมูลของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ ๑๘ เดือน สามารถตัดเก็บข้อมูลได้ ๒ แนวทาง คือ

๑. ในกรณีที่เป็นจังหวัดขนาดเล็กหรือมีการดำเนินการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กในคลินิกเด็กที่อยู่แล้วเป็นประจำ ให้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามแบบฟอร์มการตรวจฟันและประเมินความเสี่ยงในช่วงที่เด็กมารับการฉีดวัคซีน DPT เข็มที่ ๒ ดำเนินการเก็บตลอดระยะเวลาปีงบประมาณ
๒. ในกรณีจังหวัดขนาดใหญ่ สามารถดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นช่วงเวลาได้ โดยที่ให้ใช้เดือนที่มีเด็กมารับบริการฉีดวัคซีนคลินิกเด็กตีมากที่สุดของช่วงปี ๑-๒ เดือน ทั้งนี้ ควรได้จำนวนเด็กที่เป็นตัวอย่าง **ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐** ของเด็กในช่วงอายุนี้ในความรับผิดชอบทั้งหมด และให้ถือว่าเดือนที่กำหนดนี้เป็นเดือนสำรวจเด็กกลุ่มนี้เป็นประจำทุกปี

กลุ่มอายุ ๓, ๑๒ ปี วิทยาลัยและ ผู้สูงอายุ

การกำหนดขนาดตัวอย่างในการสำรวจขึ้นกับว่าต้องการความเป็นตัวแทนในระดับใด ทั้งนี้ หากต้องการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนในระดับอำเภอจะต้องคำนวณตัวอย่างที่ละอำเภอ แล้วจึงนำตัวอย่างทั้งหมดมารวมกันเป็นตัวอย่างของระดับจังหวัด แต่ถ้ามีข้อจำกัดในการบริหารจัดการ คงสามารถทำการสำรวจให้เป็นตัวแทนในระดับจังหวัด ทั้งนี้ การสำรวจเพื่อเป็นตัวแทนในระดับใด สามารถใช้ สูตรในการคำนวณ สูตรเดียวกัน แต่ความแตกต่างคือ ค่าความชุก (P) ที่หากเป็นการเฉพาะของแต่ละอำเภอ ก็ให้ใช้ค่า P นั้นของแต่ละอำเภอ แต่หากไม่มี ก็สามารถใช้ค่า P ตัวเดียวกันแล้วเก็บตัวอย่างเท่ากันในทุกอำเภอได้

๓. การกำหนดขนาดตัวอย่าง

คำนวณโดยใช้สูตร

$$n = \frac{Z^2 \alpha_{/2} P(1-P) * deff}{d^2}$$

n = จำนวนตัวอย่างในกลุ่มอายุที่ต้องการ

$Z_{\alpha/2}$ = ๑.๙๖ เมื่อ α = ๐.๐๕

P = ความชุก

deff = Design effect = ๒ (ความแปรปรวนของค่าประมาณที่ได้โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มหลายขั้นตอนเปรียบเทียบกับวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เมื่อขนาดตัวอย่างเท่ากัน)

d = ความคลาดเคลื่อนในระดับประชากร (% ของ P)

วิธีหาค่า d : กำหนดให้ค่า d อยู่ระหว่าง ๕-๑๐ % (ตามความเหมาะสมในการบริหารจัดการขนาดตัวอย่างในการสำรวจ) โดยเป็นค่าความคลาดเคลื่อนของค่าความชุก P (d*P)

ความชุก

- เด็กอายุ ๓ ปี (Age๓) : โรคฟันผุ
- เด็กอายุ ๑๒ ปี (Age๑๒) : โรคฟันผุ
- ผู้สูงอายุ ๖๐-๗๔ ปี (Age๖๐) : ฟันแท่นน้อยกว่า ๒๐ ซี่
- วัยทำงาน ๓๕-๕๙ ปี (Age๓๕) : โรคปริทันต์

๔. วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ปฏิบัติตามตามขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง

๑. แบ่งพื้นที่เป็นเขตเมืองและเขตชนบทโดย เขตเมืองหมายถึง เขตเทศบาล ส่วน เขตชนบท หมายถึงนอกเขตเทศบาล
๒. หาสัดส่วนประชากรอายุ ๓ ปี ๑๒ ปี และ ๖๐-๗๔ ปี เขตเมืองต่อเขตชนบท จากข้อมูลของจังหวัด
๓. แบ่งจำนวนตัวอย่างเป็นตัวอย่างในเขตเมืองและเขตชนบทตามสัดส่วนในข้อ ๒
๔. ใน ๑ จุดสำรวจให้มีตัวอย่างประมาณ ๒๐-๓๐ คนต่อกลุ่มอายุ จึงเอาตัวอย่างที่หาได้หารด้วย ๒๐-๓๐ จะได้จำนวนโรงเรียนที่ต้องการสำรวจในแต่ละเขต
๕. เขตเมืองให้นำโรงเรียนประถมศึกษาของแต่ละเทศบาลมาเรียงกันแล้วสุ่มเลือกโรงเรียน โดยการสุ่มแบบSampling with Probability Proportional to size จากนั้นสำรวจตัวอย่างกลุ่ม ๑๒ ปี ในโรงเรียนโดยที่สำหรับเด็กอายุ ๓ ปี ให้ทำการสำรวจตัวอย่างจากโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กที่อยู่ในเขตตำบลเดียวหรือตำบลใกล้เคียงกับโรงเรียนตัวอย่าง ให้ได้จำนวนตัวอย่างตามต้องการและผู้สูงอายุให้สำรวจ ตัวอย่างจากชมรมผู้สูงอายุที่อยู่ในตำบลเดียว หรือตำบลใกล้เคียงกับโรงเรียนตัวอย่างให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่ต้องการ
๖. เขตชนบท สุ่มตัวอย่างด้วยวิธี Sampling with Probability Proportional to size จากนั้นทำการสำรวจเด็กอายุ ๑๒ ปี ในโรงเรียนที่สุ่มได้ สำรวจเด็กอายุ ๓ ปี ในโรงเรียนหรือศูนย์เด็กและผู้สูงอายุ ในเขตรับผิดชอบของโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง
๗. การเลือกตัวอย่างหากโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็กที่สุ่มได้มีจำนวนตัวอย่างเกินจำนวนที่ต้องการ ในแต่ละจุดให้สุ่มเลือกเด็กโดยวิธีสุ่มอย่างมีระบบ หากน้อยกว่าให้เลือกจากศูนย์เด็กเล็ก และโรงเรียนใกล้เคียง ในกรณีของผู้สูงอายุให้ใช้วิธีเดียวกันกับการสุ่มตัวอย่างในเด็ก

๕. วิธีสำรวจ

เด็กอายุ ๓ ปี (Age๓)

สำรวจการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันของเด็กในศูนย์เด็กเล็กและสถานะโรคฟันผุ

เด็กอายุ ๑๒ ปี (Age๑๒)

สำรวจชั้น ป ๖ ตรวจสถานะเหงือกอักเสบโดยใช้ probe และสถานะโรคฟันผุ

สำรวจการดำเนินกิจกรรมทันตสุขภาพในโรงเรียน

เก็บข้อมูลโรงเรียนตามข้อเสนอในเกณฑ์องค์ประกอบโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ(school๑)

ผู้สูงอายุ ๖๐-๗๔ ปี (Age๖๐)

สำรวจจำนวนคู่สบฟันหลังในช่องปาก ทั้งฟันแท้และฟันปลอม.ในชมรมผู้สูงอายุ

วัยทำงาน ๓๕-๕๕ ปี (Age๓๕)

สำรวจจำนวนคู่สับฟันหลังในช่องปาก ทั้งฟันแท้ ในคลินิกคัดกรองเบาหวานความดัน

๖. การเลือกตัวอย่าง โดยวิธี Sampling with Probability Proportional to Size (PPS)

การสุ่มตัวอย่างโรงเรียนโดยวิธี PPS ให้ดำเนินการดังนี้

- เรียงโรงเรียนในเขต เมือง (เขตชนบท) ของทุก CUP เอาไว้ด้วยกัน จาก CUP แรกถึง CUP สุดท้าย
- ใส่ข้อมูลจำนวนเด็ก ๑๒ ปี ของแต่ละแห่ง
- คำนวณหาช่วงของการสุ่มตัวอย่างโดยนำเอาจำนวนโรงเรียนที่ต้องทำการสำรวจที่คำนวณไว้ไปหารจำนวนประชากรสะสมของแต่ละกลุ่มอายุ ตัวอย่างเช่น จำนวนโรงเรียนที่ต้องการในเขตเมือง ๑๐ แห่ง จำนวนเด็กอายุ ๑๒ ปี สะสม ๙๒๐ คน

$$\begin{aligned}\text{Sampling interval} &= \frac{\text{จำนวนเด็กอายุ ๑๒ ปี สะสมทั้งหมด}}{\text{จำนวนโรงเรียนที่ต้องการ}} \\ (\text{ช่วงการสุ่มตัวอย่าง}) &= \frac{๙๒๐/๑๐}{=} \\ &= ๙๒\end{aligned}$$

เลือก random start โดยการจับสลากหมายเลข ๐-๙ ขึ้นที่ละหลักแล้วเก็บเข้าที่เดิมก่อนที่จะขึ้นหลักต่อไป (simple random sampling with replacement) สมมติได้เลข ๖๕ ซึ่งตก อยู่ในช่องจำนวนเด็กอายุ ๑๒ ปี ลำดับที่ ๒ ตรงกับโรงเรียน ก ๒ ดังนั้น โรงเรียน ก ๒ จะตก เป็นโรงเรียนในเขตเมือง โรงเรียน ที่ ๑ สำหรับโรงเรียนตัวอย่างลำดับต่อไป ให้บวกค่า random start กับ sampling interval นั้น คือ ๖๕+๙๒ = ๑๕๗ ตกอยู่ในช่องสะสมลำดับที่ ๔ โดยโรงเรียน ก ๔ เป็นตัวอย่างในลำดับที่ ๒ จากนั้นให้บวกค่า ๑๕๗ ด้วย ๙๒ = ๒๔๙ ตกอยู่ในช่วงสะสมที่ ๖ โรงเรียน ข ๑ เป็นโรงเรียนตัวอย่างลำดับต่อไปทำเช่นนี้ไปจนครบตัวอย่าง ๑๐ แห่ง

- จากโรงเรียนที่สุ่มตัวอย่างได้ ให้สำรวจเด็ก ๑๖ (ตัวแทนเด็กอายุ ๑๒ ปี) ให้ได้ครบ ๒๐-๓๐ คน ตามที่กำหนดไว้ขณะคำนวณจุดสำรวจ ถ้ามีเด็กเกินจำนวนตัวอย่างที่ต้องการ อาจใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเป็นระบบจากบัญชีรายชื่อเด็ก หรือกำหนดหมายเลขประจำตัวเด็กเฉพาะเลขคู่หรือเลขคี่ที่จะเป็นตัวอย่างในการสำรวจ ถ้ามีตัวอย่างเท่ากับจำนวนตัวอย่างที่ต้องการให้สำรวจเด็กทุกคน ถ้าตัวอย่างไม่พอให้ใช้โรงเรียนใกล้เคียง
- สำหรับกลุ่มอายุ ๓ ปี ให้ใช้เด็กในโรงเรียนเดียวกัน หากมีจำนวนไม่พอให้สุ่มตัวอย่างจาก ศูนย์เด็กเล็กที่อยู่ในเขตตำบลเดียวกับโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง กรณีผู้สูงอายุให้สุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุในหมู่บ้านที่เป็นเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากรายชื่อผู้สูงอายุใน PCU ที่รับผิดชอบให้ครบ

กรณีเขตชนบทให้ดำเนินการแบบเดียวกัน

ลำดับที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนเด็ก ๑๖	จำนวนเด็กสะสม	โรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง
CUP ๑				
๑	โรงเรียน ก ๑	๓๐	๓๐	
๒	โรงเรียน ก ๒	๕๐	๘๐	๖๕*

๓	โรงเรียน ก ๓	๕๐	๑๓๐	
๔	โรงเรียน ก ๔	๖๐	๑๙๐	๑๕๗
๕	โรงเรียน ก ๕	๔๐	๒๓๐	
<hr/>				
CUP ๒				
๖	โรงเรียน ข ๑	๓๐	๒๖๐	๒๔๙
๗	โรงเรียน ข ๒	๓๐	๒๙๐	
๘	โรงเรียน ข ๓	๔๐	๓๓๐	
<hr/>				
CUP ๓				
๙	โรงเรียน ค ๑	๔๐	๓๗๐	๓๔๑
๑๐	โรงเรียน ค ๒	๖๐	๔๓๐	
๑๑	โรงเรียน ค ๓	๓๐	๔๖๐	๔๓๓
<hr/>				
CUP ๔				
๑๒	โรงเรียน ง ๑	๔๐	๕๐๐	
๑๓	โรงเรียน ง ๒	๔๐	๕๔๐	๕๒๕
๑๔	โรงเรียน ง ๓	๕๐	๕๙๐	
๑๕	โรงเรียน ง ๔	๔๐	๖๓๐	๖๑๗
๑๖	โรงเรียน ง ๕	๔๐	๖๗๐	
<hr/>				
CUP ๕				
๑๗	โรงเรียน จ ๑	๖๐	๗๓๐	๗๐๙
๑๘	โรงเรียน จ ๒	๗๐	๘๐๐	
๑๙	โรงเรียน จ ๓	๕๐	๘๕๐	๘๐๑
๒๐	โรงเรียน จ ๔	๗๐	๙๒๐	๘๙๓

เครื่องมือ

๑. แบบฟอร์มการสำรวจ : จังหวัดสามารถเลือกใช้แบบฟอร์มที่นำเสนอ โดยใช้โปรแกรมของกองทันตสาธารณสุข เพื่อ KEY ข้อมูล โดย DOWNLOAD จาก WEBSITE กองทันตสาธารณสุข หรือออกแบบฟอร์มการสำรวจเองโดยตามวัตถุประสงค์ของพื้นที่ได้
๒. probe สามารถใช้ WHO probe หรือ probe ที่ใช้ในคลินิก ได้ โดยทางจังหวัดจัดหาเอง

เกณฑ์การตรวจ

ฟันผุ คือ ฟันที่มีรูผุ (cavity) ที่ด้านใดด้านหนึ่งบนฟันหรือเป็นฟันผุที่กินลึกเข้าไปใต้เคลือบฟัน มีฟันหรือผุนี้

เหงือกอักเสบ คือ ภาวะการมีเลือดออกภายหลังการ probe รอบตัวฟัน **หรือมีการบวมแดงอย่างชัดเจน**

ผู้สำรวจ

การสำรวจสุขภาพช่องปากในเด็ก ๓ ปีและ ๑๒ ปี **ควรดำเนินการโดยทันตบุคลากร** และการสำรวจสภาวะเหงือกอักเสบโดยการใช้ probe เพื่อตรวจดูการมีเลือดออก และ/หรือเกณฑ์การตรวจที่ทางจังหวัดเลือกใช้ ซึ่งอาจสามารถในเกณฑ์เหงือกอักเสบที่ตัดสินด้วยตา **ซึ่งต้องดำเนินการโดยทันตบุคลากรเท่านั้น**

กลุ่มผู้สูงอายุ สามารถดำเนินการสำรวจได้โดยทันตบุคลากรและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ระยะเวลา

ให้ดำเนินการสำรวจในช่วง เดือนมิถุนายน -สิงหาคม และรวบรวมส่งให้กับทางสำนักงานสาธารณสุข เพื่อส่งข้อมูลให้กับสำนักทันตสาธารณสุขภายใน ๑๕ ธันวาคม

ส่วนประกอบแบบที่ 1

แบบบันทึกข้อมูลสภาวะช่องปากและพฤติกรรมเด็ก 18 เดือน แบ่งเป็น 4 หมวด คือข้อมูลพื้นฐานบุคคล , เฝ้าระวังพฤติกรรม, เฝ้าระวังโรค/ก่อนเกิดโรค และเคยได้รับการ

- หมวด ข้อมูลพื้นฐานบุคคล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม
- หมวด เฝ้าระวังพฤติกรรม เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการสอบถามผู้ปกครอง
- หมวด เฝ้าระวังโรค/ก่อนเกิดโรค เป็นข้อมูลที่ได้จากทันตบุคลากรตรวจดูช่องปากเด็ก
- หมวด เคยได้รับการ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการสอบถามผู้ปกครอง หรือดูสมุดเล่มสีชมพูประกอบ

คำนิยามแบบที่ 1

- นมหวาน/นมเปรี้ยว หมายถึง นมที่ปรุงแต่งกลิ่นสีรสไม่ว่าจะมีการเติมวัตถุที่มีคุณค่าทางอาหารอื่นใดหรือไม่
- เครื่องดื่มรสหวาน หมายถึง เครื่องดื่มที่ปรุงแต่งกลิ่นสีรสไม่ว่าจะมีการเติมวัตถุที่มีคุณค่าทางอาหารอื่นใดหรือไม่
- ขนม หมายถึง อาหารที่กินนอกมื้ออาหาร ซึ่งไม่ใช่อาหารมื้อหลัก โดยอาจกินเพื่อลดความหิว ความอร่อย หรือ เพิ่มพลังงาน ซึ่งมีแป้ง หรือน้ำตาลเป็นส่วนประกอบ
- Plaque หมายถึง คราบจุลินทรีย์ ในช่องปากที่เกาะตามผิวฟัน
- White Spot หมายถึง บริเวณที่เป็นโรคฟันผุระยะเริ่มต้นในชั้นผิวเคลือบฟัน มีลักษณะเป็นรอยขาวขุ่นรวม inactive enamel caries
- ฟันผุ คือ ฟันที่มีรูผุ (cavity) ที่ด้านใดด้านหนึ่งบนฟัน หรือเป็นฟันผุที่กินลึกเข้าไปใต้เคลือบฟัน มีฟันหรือผุนี้
- ตรวจช่องปาก หมายถึง การตรวจความสะอาดในช่องปาก ตรวจสุขภาพของเหงือก ตรวจฟันว่ามีสิ่งผิดปกติหรือไม่ เมื่อเด็กรับวัคซีน MMR หรือช่วงอายุ 18 เดือน
- คำแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปาก หมายถึง คำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคเพื่อสุขภาพปากและฟันที่ดี ตลอดจนแนะนำบริเวณที่ต้องดูแลเป็นพิเศษระหว่างแปรงฟัน แนะนำการบริโภคอาหารไม่ให้เสี่ยงต่อการเป็นโรค
- ได้รับฟลูออไรด์ หมายถึง การได้รับฟลูออไรด์เฉพาะที่ใช้ทาเพื่อการป้องกันฟันผุ
- ผู้ปกครองได้รับการฝึกแปรงฟันแบบ Hand On หมายถึง ผู้ปกครองของเด็กได้รับการฝึกแปรงฟันแบบลงมือปฏิบัติ (Hand On) โดยทันตบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

คำอธิบายการลงข้อมูลแบบที่ 1

ข้อมูลสถานบริการ	
ชื่อสถานบริการ	สถานบริการที่บ้านที่กข้อมูล โดยระบุชื่อ
ตำบล	ตำบลที่บ้านที่กข้อมูล โดยระบุชื่อ
อำเภอ	อำเภอที่บ้านที่กข้อมูล โดยระบุชื่อ
จังหวัด	จังหวัดที่บ้านที่กข้อมูล โดยระบุชื่อ
ข้อมูลพื้นฐานบุคคล	
ID	เลขประจำตัวของเด็กอายุ 18 เดือน ซึ่งสามารถหาได้จากสมุดเล่มสีชมพู หรือจะใช้เป็นตัวเลขที่จังหวัดกำหนดเองสำหรับการสำรวจรอบนี้เพื่อเป็นการเผื่อระวัง โดยระบุเลขประจำตัวเด็ก
ชื่อ-สกุล	ชื่อ-นามสกุลของเด็กอายุ 18 เดือน โดยระบุชื่อ-นามสกุล
เพศ	เพศของเด็กอายุ 18 เดือน โดยระบุหมายเลขเพศ (ชาย=1 หญิง=2)
อายุ(เดือน)	อายุของเด็กเป็นจำนวนเต็มเดือน โดยระบุตัวเลขอายุเป็นจำนวนเต็ม
ข้อมูลเฝ้าระวังพฤติกรรม	
บริโภคนมรสหวาน/เปรี้ยว	เด็กบริโภคนมหวาน/เปรี้ยวใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
บริโภคเครื่องดื่มรสหวาน	เด็กบริโภคเครื่องดื่มรสหวานที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์นมใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ใช้ขวดนม	เด็กใช้ขวดนมใส่เครื่องดื่มใดๆใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
กินขนม	เด็กกินขนมจำนวนกี่ครั้งใน 1 วัน โดยระบุจำนวน (จำนวนครั้ง/วัน) ไม่นับรวมขนมที่กินพร้อมมื้ออาหารหลัก
แปรงฟัน(โดยผู้ปกครอง)ทุกวัน	การที่ผู้ปกครองแปรงฟันให้เด็กทุกวัน ซึ่งจะถาม 2 คำถามคือซึ่งผู้ปกครองแปรงฟันก่อนนอนให้เด็กทุกวันใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0) และผู้ปกครองแปรงฟันให้เด็กจำนวนกี่ครั้งใน 1 วัน โดยระบุจำนวน (จำนวนครั้ง/วัน)
ใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์	เด็กได้รับการแปรงฟันโดยใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ข้อมูลเฝ้าระวัง/ก่อนเกิดโรค	
Plaque สีใดสีหนึ่งใน 4 สีหน้าบน	พบ Plaque ที่สีใดสีหนึ่งใน 4 สีหน้าบนของเด็ก โดยระบุหมายเลขคำตอบ (มี=1 ไม่มี=0)
White Spot สีใดสีหนึ่ง	พบ White Spot ที่สีใดสีหนึ่งที่ฟันของเด็ก โดยระบุหมายเลขคำตอบ (มี=1 ไม่มี=0)
ฟันผุ	เด็กมีฟันผุจำนวนกี่ซี่ โดยระบุจำนวนซี่ไม่ใช่หมายเลขซี่
ข้อมูลเคยได้รับการบริการในช่วง 9-12 เดือน	
<ul style="list-style-type: none"> - กรณีที่ผู้ปกครองนำสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก(สมุดสีชมพู)มาในวันสำรวจ ให้ผู้สัมภาษณ์ดูข้อมูลจากในสมุด - กรณีที่ไม่ได้นำสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก(สมุดสีชมพู)มาในวันสำรวจ หรือไม่มี ผู้สัมภาษณ์ต้องสอบถามข้อมูลจากผู้ปกครอง 	
ได้รับการตรวจช่องปากเมื่อเด็กรับวัคซีนอายุ 18 เดือน	การที่เด็กเคยได้รับการตรวจช่องปากเมื่อตอนที่เด็กมารับวัคซีนอายุ 18 เดือน โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ได้รับคำแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปาก	การที่ผู้ดูแลเด็กเคยได้รับคำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ได้รับฟลูออไรด์	การที่เด็กเคยได้รับฟลูออไรด์เฉพาะที่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ผู้ปกครองได้รับการฝึกแปรงฟันแบบ Hand On	การที่ผู้ปกครองของเด็กเคยได้รับการฝึกแปรงฟันแบบลงมือปฏิบัติ (Hand On)จากทันตบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)

หมายเหตุ กรณีที่ไม่ได้เก็บข้อมูลหรือไม่มีข้อมูลให้เคาะข้ามไม่ต้องใส่เครื่องหมายใดๆลงไป

ส่วนประกอบแบบที่ 2

แบบการสำรวจพฤติกรรมและสภาวะช่องปากเด็กอายุ 3 ปีในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรืออนุบาล แบ่งเป็น 3 หมวด คือ ข้อมูลพื้นฐานบุคคล, พฤติกรรมซึ่งพบในวันสำรวจ และสุขภาพช่องปาก

- หมวด ข้อมูลพื้นฐานบุคคล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม
- หมวด พฤติกรรมซึ่งพบในวันสำรวจ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตหรือการสอบถามผู้ดูแลเด็กใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรืออนุบาล ส่วนการแปรงฟันตอนเช้าของเด็กเป็นข้อมูลที่ได้จากการสอบถามจากเด็ก
- หมวด สุขภาพช่องปาก เป็นข้อมูลที่ได้จากทันตบุคลากรตรวจดูช่องปากเด็ก

คำนิยามแบบที่ 2

- นมหวาน/นมเปรี้ยว หมายถึงนมที่ปรุงแต่งกลิ่นสีรสไม่ว่าจะมีการเติมวัตถุที่มีคุณค่า ทางอาหารอื่นใดหรือไม่
- ขนม หมายถึง อาหารที่กินนอกมื้ออาหาร ซึ่งไม่ใช่อาหารมื้อหลัก โดยอาจกินเพื่อลดความหิว ความอร่อย หรือ เพิ่มพลังงาน ซึ่งมีแป้ง หรือน้ำตาลเป็นส่วนประกอบ อนึ่งบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่รับประทานแบบแห้งนับเป็นขนม
- แปรงฟันตอนเช้า หมายถึง การใช้แปรงสีฟันทำความสะอาดฟัน แปรงฟันหลังจากตื่นนอนตอนเช้า หรือหลังรับประทานอาหารเช้า
- plaque หมายถึง คราบจุลินทรีย์ในช่องปากที่เกาะอยู่ตามผิวฟัน
- White Spot หมายถึง บริเวณที่เป็นโรคฟันผุระยะเริ่มต้นในชั้นผิวเคลือบฟัน มีลักษณะเป็นรอยขาวขุ่นรวม inactive enamel caries
- ุผุ (d) หมายถึง ฟันที่มีรูผุ (cavity) ที่ด้านใดด้านหนึ่งบนฟัน หรือเป็นฟันผุที่กินลึกเข้าไปใต้เคลือบฟัน มีฟันหรือผุฝังแน่น หรือฟันที่อุดแล้วแต่มีรอยผุเพิ่ม
- อุด (f) หมายถึง ฟันที่ได้รับการบูรณะ เพื่อให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ โดยมีรูปร่างลักษณะเหมือน หรือใกล้เคียงฟันเดิมและไม่มีรอยผุ
- ถอน (m) หมายถึง ฟันที่ถูกถอน ทำให้เกิดช่องว่างจากการถอนฟัน

คำอธิบายการลงข้อมูลแบบที่ 2

ข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	
ชื่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ระบุชื่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่บันทึกข้อมูล
ตำบล	ระบุชื่อตำบลที่บันทึกข้อมูล
อำเภอ	ระบุชื่ออำเภอที่บันทึกข้อมูล
จังหวัด	ระบุชื่อจังหวัดที่บันทึกข้อมูล
ข้อมูลพื้นฐานบุคคล	
ID	ระบุเลขประจำตัวของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ชื่อ	ระบุชื่อ-นามสกุลของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
เพศ	ระบุเพศของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ชาย=1 หญิง=2)
อายุ(ปี)	เด็กอายุ 3 ปี (อายุ 3 ปีเต็ม ถึง อายุ 3 ปี 11 เดือน 29 วัน) โดยดูจากทะเบียนเด็กจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ข้อมูลพฤติกรรมที่พบในวันที่สำรวจ	
นมหวาน/นมเปรี้ยว	เด็กนำนมหวาน/นมเปรี้ยวมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือมีนมหวาน/นมเปรี้ยวในวันที่สำรวจ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ขวดนม	เด็กนำขวดนมมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือมีขวดนมในวันที่สำรวจ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ขนม	เด็กนำขนมมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือมีขนมในวันที่สำรวจ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
แปรงฟันตอนเช้า	เด็กแปรงฟันตอนเช้าในวันที่สำรวจใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ข้อมูลสภาพช่องปาก	
Plaque สีใดสีหนึ่งใน 4 สีหน้า	พบ Plaque ที่ฟันสีใดสีหนึ่งใน 4 สีหน้าของเด็ก โดยระบุหมายเลขคำตอบ (มี=1 ไม่มี=0)
White Spot สีใดสีหนึ่ง	พบ White Spot ที่สีใดสีหนึ่งที่ฟันของเด็ก โดยระบุหมายเลขคำตอบ (มี=1 ไม่มี=0)
ผุ (d)	เด็กมีฟันผุจำนวนกี่ซี่ โดยระบุจำนวนซี่ไม่ใช่หมายเลขซี่
อุด (f)	เด็กมีฟันอุดจำนวนกี่ซี่ โดยระบุจำนวนซี่ไม่ใช่หมายเลขซี่
ถอน (m)	เด็กมีฟันที่ถูกถอนจำนวนกี่ซี่ โดยระบุจำนวนซี่ไม่ใช่หมายเลขซี่

หมายเหตุ กรณีที่ไม่ได้เก็บข้อมูลหรือไม่มีข้อมูลให้เคาะข้ามไม่ต้องใส่เครื่องหมายใดๆลงไป

ส่วนประกอบแบบที่ 3

แบบการสำรวจสถานะช่องปากและพฤติกรรมในเด็กประถมศึกษา แบ่งเป็น 4 หมวด คือข้อมูลพื้นฐาน บุคคล สภาพช่องปาก การบริโภคขนม/เครื่องดื่ม/ลูกอม และการแปรงฟัน

- หมวด ข้อมูลพื้นฐานบุคคล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม
- หมวด สภาพสุขภาพช่องปาก เป็นข้อมูลที่ได้จากทันตบุคลากรตรวจดูช่องปากเด็ก
- หมวด การบริโภคขนม/เครื่องดื่ม/ลูกอม เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม
- หมวด การแปรงฟัน เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม

คำนิยามแบบที่ 3

ปราศจากโรคฟันผุ หมายถึง ฟันทุกซี่ในช่องปากเป็นฟันปรกติ ไม่มีสภาวะ ผุ/ถอน/อุด ฟันผุ (D) หมายถึง ฟันถาวรที่มีรูผุชัดเจน (cavity) มีพื้นหรือผนังนิ่ม ฟันที่อุดชั่วคราว ฟันที่อุดฟันแล้วแต่มีรอยผุเพิ่มมีพื้นหรือผนังนิ่ม หรือฟันที่ผุหมดเหลือแต่รากฟัน จะนับว่าเป็นฟันผุ

ลักษณะต่อไปนี้นำให้ฟันไม่ผุ ฟันสึกที่ไม่มีการผุร่วมด้วย และ arrested caries ที่มีลักษณะฟันที่มัน เงา แข็ง ใช้ probe ลากผ่านเบาๆ จะรู้สึกเรียบ

ฟันอุด (F) หมายถึง ฟันถาวรที่ได้รับการบูรณะฟันแล้ว และไม่มีย่อยผุในส่วนใดๆ เพิ่มเติม รวมถึงฟันที่ได้รับการครอบฟันเนื่องจากฟันผุ

ฟันที่ถูกถอน (M) หมายถึง ฟันที่ถูกถอนเนื่องจากฟันผุ

ฟันตกกระ หมายถึง ภาวะที่เคลือบฟันผิดปกติ ตั้งแต่เห็นเป็นแถบขาวขุ่นพาดขวางตัวฟัน ไปจนถึงขาวขุ่นทั้งซี่ ในระดับรุนแรงมีหลุมสีน้ำตาล โดยปกติการเป็นฟันตกกระจะสมมาตรคือเป็นทั้งซ้าย-ขวา การตรวจฟันตกกระให้ดูทั้งปากแล้วจึงตัดสินใจว่าเป็นฟันตกกระหรือไม่

สภาวะเหงือกอักเสบ หมายถึง เหงือกเลือดออกจากการ probe (probe เฉพาะฟันแท้) กรณีที่ไม่ใช้ probe ในการตรวจเหงือกอักเสบ ผู้ตรวจจะใช้ลักษณะสีและพื้นผิวของเหงือกเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยเหงือกอักเสบจะมีลักษณะบวม สีแดง บางครั้งอาจพบมีเลือดออกเอง

น้ำอืดลม หมายถึง เครื่องดื่มที่มีการเติม/อัด ก๊าซในน้ำหวานทั้งในรูปของบรรจุภัณฑ์สำเร็จรูปหรือการดักแบ่งขายหรือการผสมขายเอง

น้ำหวาน หมายถึง น้ำที่มีส่วนผสมของน้ำตาลมากกว่า 5% สารแต่งกลิ่นสี ทั้งในรูปของบรรจุภัณฑ์สำเร็จรูปหรือการดักแบ่งขายหรือการผสมขายเอง รวมถึงเจลลี่ไลท์

ขนม หมายถึง อาหารที่กินนอกมื้ออาหาร ซึ่งไม่ใช่อาหารมื้อหลัก โดยอาจกินเพื่อลดความหิว ความอร่อย หรือ เพิ่มพลังงาน ซึ่งมีแป้ง หรือน้ำตาลเป็นส่วนประกอบ **อนึ่งเบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่รับประทานแบบแห้งนับเป็นอาหาร**

ลูกอม หมากฝรั่ง เยลลี่ หมายถึง ลูกอมแบบแข็ง ลูกอมแบบเหนียว นมอัดเม็ด อมยิ้ม หมากฝรั่ง เยลลี่

แปรงฟันแบบ 222 หมายถึง การแปรงฟัน อย่างน้อย 2 ครั้ง/วัน (เช้าและก่อนนอน) แต่ทุกครั้งใช้เวลาแปรงไม่น้อยกว่า 2 นาที และไม่รับประทานอาหารใดเลยหลังการแปรงฟันอย่างน้อย 2 ชั่วโมง

การรับบริการในรอบ 1 ปี หมายถึง การรับบริการงานบริการส่งเสริมป้องกันรักษาทางทันตกรรมทุกประเภท เช่น ตรวจสุขภาพช่องปาก ได้รับการเคลือบหลุมร่องฟัน ได้รับการเคลือบหลุมร่องฟัน ได้รับการอุดฟัน การถอนฟัน ขูดหินน้ำลาย เป็นต้น โดยทันตบุคลากร ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

คำอธิบายการลงข้อมูลแบบที่ 3

ข้อมูลโรงเรียน	
ชื่อโรงเรียน	โรงเรียนที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
ตำบล	ตำบลที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
อำเภอ	อำเภอที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
จังหวัด	จังหวัดที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
ข้อมูลพื้นฐานบุคคล	
ID	เลขประจำตัวของเด็กชั้น ป.6 ซึ่งจะใช้เป็นตัวเลขที่จังหวัดกำหนดเองสำหรับการสำรวจรอบนี้เพื่อเป็นการเผื่อสำรอง โดยระบุเลขประจำตัว
ชื่อ	ชื่อ-นามสกุลของเด็กชั้น ป.6 โดยระบุชื่อ-นามสกุล
เพศ	เพศของเด็กชั้น ป.6 โดยระบุหมายเลขเพศ (ชาย=1 หญิง=2)
อายุ	อายุของเด็กชั้น ป.6 เป็นจำนวนเต็มปี โดยระบุตัวเลขอายุเป็นจำนวนเต็ม (นับอายุจนวันเกิด)
ข้อมูลสภาพช่องปาก	
ฟัน	เด็กมีฟันถาวรกี่ซี่ โดยระบุจำนวนซี่ไม่ใช่หมายเลขซี่
อุด	เด็กมีฟันถาวรที่ได้รับการอุดกี่ซี่ โดยระบุจำนวนซี่ไม่ใช่หมายเลขซี่
ถอน	เด็กมีฟันถาวรที่ได้รับการถอนไปแล้วกี่ซี่ โดยระบุจำนวนซี่ไม่ใช่หมายเลขซี่
สภาวะฟันตกกระ	เด็กมีสภาวะฟันตกกระใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
สภาวะเหงือกอักเสบ	เด็กมีสภาวะเหงือกอักเสบใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ข้อมูลการบริโภคขนม/เครื่องดื่ม/ลูกอม	
กินระหว่างมื้อ	เด็กบริโภคขนม/เครื่องดื่ม/ลูกอมอย่างน้อย 1 อย่างระหว่างมื้อจำนวนกี่ครั้งในวัน โดยระบุจำนวนครั้ง/วัน
น้ำหวาน 4-7 วัน/สัปดาห์	ถามเด็กบริโภคน้ำหวาน กี่วัน/สัปดาห์ ถ้า เด็กตอบ ในช่วง 4-7 วัน/สัปดาห์ ระบุหมายเลขคำตอบ ใช่=1 และ 1-3 วัน/สัปดาห์ ตอบ ไม่ใช่=0
น้ำหวาน	เด็กบริโภคน้ำหวานจำนวนกี่ครั้งในวัน โดยระบุจำนวนครั้ง/วัน
น้ำอัดลม 4-7 วัน/สัปดาห์	ถามเด็กบริโภคน้ำอัดลม กี่วัน/สัปดาห์ ถ้า เด็กตอบ ในช่วง 4-7 วัน/สัปดาห์ ระบุหมายเลขคำตอบ ใช่=1 และ 1-3 วัน/สัปดาห์ ตอบ ไม่ใช่=0
น้ำอัดลม	เด็กบริโภคน้ำอัดลมจำนวนกี่ครั้งในวัน โดยระบุจำนวนครั้ง/วัน
กินขนม	เด็กบริโภคขนมจำนวนกี่ครั้งในวัน โดยระบุจำนวนครั้ง/วัน
ลูกอม,หมากฝรั่ง,เยลลี่	เด็กบริโภคลูกอมจำนวนกี่เม็ดในวัน โดยระบุจำนวนเม็ด/วัน
ข้อมูลการแปรงฟัน	
แปรงฟัน 2 ครั้ง/วัน	เด็กแปรงฟันอย่างน้อย 2 ครั้ง/วัน (เช้าและก่อนนอน) ใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
แปรงฟัน 2 นาที/ครั้ง	เด็กแปรงฟันไม่น้อยกว่า 2 นาที/ครั้งใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ไม่กินอาหารหลังแปรงฟัน 2 ชั่วโมง	เด็กไม่รับประทานอาหารใดเลยหลังการแปรงฟันอย่างน้อย 2 ชั่วโมงใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ข้อมูลการรับบริการในรอบปีที่ผ่านมา	
การรับบริการในรอบปี	เด็กได้รับบริการในรอบปีที่ผ่านมาใช่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)

หมายเหตุ กรณีที่ไม่ได้เก็บข้อมูลหรือไม่มีข้อมูลให้เคาะข้ามไม่ต้องใส่เครื่องหมายใดๆลงไป

ส่วนประกอบแบบที่ 4

แบบการสำรวจกิจกรรมสุขภาพช่องปากในโรงเรียน แบ่งเป็น 7 ข้อ

คำนิยามแบบที่ 4

- ทันตสุขภาพ หมายถึง สภาวะสุขภาพช่องปาก ทั้งฟัน เหงือก อวัยวะปริทันต์ และเยื่อเมือก โดยรอบภายในช่องปาก
- น้ำดื่มสะอาด หมายถึง น้ำดื่มที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานประปาดื่มได้ (ฟลูออไรด์ไม่เกิน 0.7 มิลลิกรัมต่อลิตร)
- กิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง จัดการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ จัดผลไม้ในมือกลางวันของเด็ก จัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ด้านสุขภาพช่องปากในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน
- การจัดเก็บแปรงสีฟันถูกสุขลักษณะ หมายถึง เมื่อล้างแปรงสีฟันสะอาดแล้วนำแปรงสีฟันที่สะอาดไปเสียบในฐานเก็บแปรงสีฟันหรือตะกร้าซึ่งระบายอากาศได้ดีเพื่อให้แปรงสีฟันแห้ง

แบบสำรวจการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากในโรงเรียน

คำชี้แจง : แบบสำรวจฉบับนี้ให้เก็บข้อมูลเฉพาะโรงเรียนที่เป็นจุดสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปาก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประเมินและปรับปรุงรายงานผลการดำเนินงานซึ่งใช้ในระบบปรกติ

โรงเรียน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

จำนวนนักเรียน.....คน ปีการศึกษา.....

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมต่อไปนี้หรือไม่ (ทำเครื่องหมาย ✓ หน้ารายการ)

1. มีกิจกรรมการตรวจสุขภาพช่องปาก

ไม่มี มี ตรวจโดยใคร และตรวจกี่ครั้งในรอบปีที่ผ่านมา

ครู ไม่ใช่ ใช่ ตรวจกี่ครั้งในรอบปีที่ผ่านมา ปีละ ..... ครั้ง

จนท. ไม่ใช่ ใช่ ตรวจกี่ครั้งในรอบปีที่ผ่านมา ปีละ ..... ครั้ง

2. มีกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันอย่างเป็นระบบ (ที่มีการควบคุมดำเนินกิจกรรม)

ดำเนินการทุกชั้น ดำเนินการบางชั้น/บางคน ไม่ได้ดำเนินการ

3. มีกิจกรรมตรวจประเมินประสิทธิภาพการแปรงฟันของนักเรียนหลังการแปรงฟัน โดยครูหรือตัวแทนนักเรียนหรือไม่

ไม่มี มีดำเนินการทุกชั้น/ทุกคน มีดำเนินการทุกชั้น/บางคน มีดำเนินการบางชั้น/บางคน

4. ความถี่ในการตรวจประเมินประสิทธิภาพการแปรงฟัน (ข้อ3)

ไม่ได้ตรวจ ปีละครั้ง เทอมละครั้ง

เดือนละครั้ง อาทิตย์ละครั้ง ทุกวัน อื่นๆ ระบุ.....

5. นักเรียนมีอุปกรณ์ แปรงฟันเป็นของตนเองทุกคนและมีการจัดเก็บถูกสุขลักษณะ

ไม่มี มีทุกคนจัดเก็บถูกสุขลักษณะ มีทุกคน/จัดเก็บไม่ถูกสุขลักษณะ

6. โรงเรียนมีการขายขนมและเครื่องดื่มต่อไปนี้หรือไม่ (เลือกขนม/เครื่องดื่มได้มากกว่า 1 รายการ)

ลูกอม/ทอฟฟี่ นมเปรี้ยว

ขนมกรุบกรอบ/ขนมเหนียวติดฟัน นมปรุงแต่งรส

น้ำอัดลม ไอศกรีม

น้ำหวาน/น้ำผลไม้ที่มีน้ำตาล ไม่มีอาหารว่างทั้ง 7 อย่าง

7. รอบรู้โรงเรียนมีการจำหน่ายขนม เครื่องดื่ม หรือไม่

ไม่มี มี

8. โรงเรียนมีการจัดน้ำดื่มสะอาดให้กับนักเรียนหรือไม่

ไม่มี/มีแต่ไม่สะอาด มี มีการจัดน้ำดื่มสะอาดอย่างไร

น้ำไม่เย็น น้ำเย็น มีน้ำดื่มบรรจุขวดขาย

9. โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปากตามหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ

ไม่มี ปรากฏในแผนการสอนปกติ

มีกระบวนการสอนแบบ active learning เช่น จัดทำโครงการ การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ผ่านการเล่นเกมส์ผ่านละคร เป็นต้น

10. ปีการศึกษานี้มีหอมมาให้บริการที่โรงเรียนหรือไม่

มี ไม่มี เพราะ.....

11. โรงเรียนมีการติดต่อสถานบริการเพื่อส่งเด็กไปทำฟันในกรณีที่ต้องได้รับการรักษาหรือไม่

มี ไม่มี เพราะ.....

12. โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพให้เด็กชั้นอนุบาลหรือไม่อย่างไร (เลือกกิจกรรมได้มากกว่า1 รายการ)

โรงเรียนไม่มีห้องเรียนชั้นอนุบาล

จัดกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันทุกวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์

จัดผลไม้ในมือกลางวันของเด็กจำนวน.....วัน/สัปดาห์

จัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ด้านสุขภาพช่องปากในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน

หมายเหตุ น้ำดื่มสะอาดหมายถึงน้ำดื่มที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานประปาดื่มได้

ผู้ให้ข้อมูล.....

ผู้บันทึก.....

_____/_____/_____
(วัน/เดือน/ปี)

คำอธิบายการลงข้อมูลแบบที่ 4

ข้อมูลโรงเรียน	
ชื่อโรงเรียน	โรงเรียนที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
ตำบล	ตำบลที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
อำเภอ	อำเภอที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
จังหวัด	จังหวัดที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน	
จำนวนนักเรียน	จำนวนนักเรียนทั้งหมดของโรงเรียนหน่วยเป็นคน
ปีการศึกษา	ปีการศึกษาของโรงเรียน โดยระบุปีการศึกษา
ข้อมูลกิจกรรม	
ข้อที่1-12	เลือกคำตอบตามความเป็นจริง
ข้อที่1	มีกิจกรรมการตรวจสุขภาพช่องปากหมายถึง การมีกิจกรรมตรวจสุขภาพช่องปากและแนะนำส่งต่อการรักษาให้แก่เด็กนักเรียนทุกคนในโรงเรียน และมีหลักฐานการตรวจและการแนะนำ
ข้อที่2	มีกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันอย่างเป็นระบบ หมายถึง มีการจัดกิจกรรมการแปรงฟันที่มีระบบในการดูแลให้นักเรียนทุกคนได้มีการฝึกทักษะการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันทั้งโรงเรียนทุกคนทุกวัน
ข้อที่3	โรงเรียนมีกิจกรรมตรวจประเมินประสิทธิภาพการแปรงฟันของนักเรียนหลังการแปรงฟัน หมายถึง การจัดกิจกรรมประเมินประสิทธิภาพการแปรงฟันของนักเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การย้อม plaque การตรวจความสะอาดโดยผู้สอนนักเรียน การตรวจความสะอาดโดยครู เป็นต้น และมีหลักฐานในการแสดงให้เห็นว่าการตรวจประเมิน
ข้อที่4	ดูหลักฐานความถี่ในการตรวจประเมินประสิทธิภาพการแปรงฟัน จากแบบบันทึก หรือถามเด็กนักเรียน
ข้อที่5	นักเรียนมีอุปกรณ์ แปรงฟัน เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน แก้วน้ำ เป็นของตนเองครบทุกคน การเก็บอุปกรณ์แปรงฟันถูกสุขลักษณะ โดยเก็บแปรงสีฟันในบริเวณที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่อับชื้น และปลอดภัยจากแมลง และจัดทำที่เก็บแปรงสีฟัน แก้วน้ำ โดยเก็บของนักเรียนแต่ละคนแยกจากกัน ไม่ปะปนกัน เว้นที่มีระยะห่างเพียงพอที่จะไม่ให้แปรงสีฟันสัมผัสกัน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค และควรวางหัวของแปรงสีฟันตั้งขึ้น เพื่อกันไม่ให้ น้ำที่ค้างตามด้ามแปรงสีฟันหยดลงใส่หัวแปรงสีฟัน
ข้อที่6	สังเกต หรือสอบถามเด็กนักเรียนว่า โรงเรียนมีการขายขนมและเครื่องดื่มที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ โดยตอบได้มากกว่า 1 รายการ
ข้อที่7	สังเกต หรือสอบถามเด็กนักเรียน ว่ารอบรั้วโรงเรียนมีการจำหน่ายขนม เครื่องดื่ม หรือไม่
ข้อที่8	สังเกต หรือสอบถามเด็กนักเรียน ว่าโรงเรียนมีการจัดน้ำดื่มให้กับนักเรียนอย่างไร
ข้อที่9	ดูเอกสารแผนการจัดการเรียนการสอน สอบถามกระบวนการเรียนการสอน โดยสอบถามครู หรือเด็กในโรงเรียน ในเรื่องการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปาก กระบวนการเรียนรู้แบบ active learning คือการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ เช่น จัดทำโครงการ การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ผ่านการเล่นเกมส์ ผ่านละคร เป็นต้น
ข้อที่10	สอบถามผู้เกี่ยวข้องหรือเด็กนักเรียน หรือดูเอกสาร การติดต่อสถานบริการเพื่อส่งเด็กไปรับบริการ หรือมีหมอมารับบริการที่โรงเรียนหรือไม่
ข้อที่11	สอบถามครู เด็กนักเรียน หรือดูเอกสารการส่งต่อการรักษา
ข้อที่12	ถ้า โรงเรียนมีชั้นอนุบาล สอบถามการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในเด็กอนุบาลตามหัวข้อ

ส่วนประกอบแบบที่ 5

แบบบันทึกข้อมูลเพื่อการเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากในกลุ่มผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 5 หมวด ได้แก่ หมวด ข้อมูลพื้นฐานบุคคล, ปัจจัยเสี่ยง, พฤติกรรมการดูแล ,สภาวะช่องปาก และการรับบริการใน 1 ปี

- หมวด ข้อมูลพื้นฐานบุคคล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม
- หมวด ปัจจัยเสี่ยง เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการสอบถามหรือสังเกต
- หมวด พฤติกรรมการดูแล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม
- หมวด สภาวะช่องปาก เป็นข้อมูลที่ได้จากทันตบุคลากรตรวจดูช่องปาก
- หมวด การรับบริการใน1ปี เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการสอบถาม

คำนิยามแบบที่ 5

• การใช้ยารักษาโรคทางระบบ หมายถึง การใช้ยารักษาโรคเรื้อรังกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นประจำทุกวัน ที่ส่งผลต่อภาวะน้ำลายแห้ง ได้แก่ กลุ่มยารักษาความดันโลหิตสูง ยาต้านภาวะซึมเศร้า ยาแก้แพ้ ยารักษาโรคพากิน

กลุ่มของยารักษาโรคเรื้อรัง	อาการแสดงในช่องปาก
กลุ่มยาขับปัสสาวะ(Diuretic agents) เช่น คลอโรไทอาไซด์ (chlorothiazide) บูมีทานไนด์ (bumetanide) ฟูโรซาไมด์ (furosamide) และอะมิโลไรด์ (amiloride)	ภาวะปากแห้ง รอยโรคไลเคนอยด์
ยาด้านแอลฟา(Alpha blocker) เช่น พร่าโซซิน(prazosin) ทีราโซซิน (terazosin)	ภาวะปากแห้ง การรับรสเปลี่ยนแปลง
ยาด้านแคลเซียม (Calcium-channel blockers: CCB) เช่น นิฟิดีพีน (nifedipine) และเวอราปามิล (verapamil)	เหงื่ออกเกิน ภาวะปากแห้ง การรับรสเปลี่ยนแปลง
ยาที่ออกฤทธิ์ต่อส่วนกลาง(Centrally acting drugs) เช่น คลอนิดีน(clonidine) เมทิลโดปา(methyldopa) ริเซอร์พีน (reserpine)	ภาวะปากแห้ง การรับรสเปลี่ยนแปลง อาการเจ็บปวดบริเวณต่อมน้ำลายหน้าหู
ยาแก้แพ้(Antihistamine) เช่น Chlorpheniramine, Bropheniramine, Triprolidine , Diphenhydramine, Hydroxyzine, Cyproheptadine , Carbinoxamine , Meclizine , Cyclicine เป็นต้น	ปากแห้ง คอแห้ง เสมหะเหนียว
ยาด้านภาวะซึมเศร้า (Antidepressants) เช่น Amitriptyline HCl	มีฤทธิ์ anticholinergic effect ทำให้เกิด ปากแห้ง หัวใจเต้นเร็ว ปัสสาวะคั่ง ท้องผูก
ยารักษา Parkinson disease(PD) เป็นกลุ่ม anticholinergic เช่น Trihexyphenidyl , Bzotropine	

- การสูบบุหรี่ หรือ การใช้ยาเส้น(เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากใบยาสูบ หั่นเป็นชิ้นเล็กๆสำหรับมวนสูบ) หมายถึง ปัจจุบันยังสูบบุหรี่หรือใช้ยาเส้นเป็นประจำทุกวัน อย่างน้อย10มวน/วัน หรือ เคยสูบเป็นประจำทุกวัน อย่างน้อย10มวน/วัน แต่ปัจจุบันเลิกแล้วไม่เกิน 10 ปี
- การเคี้ยวหมาก หมายถึง ปัจจุบันยังเคี้ยวหมากเป็นประจำทุกวัน

- การเป็นเบาหวาน หมายถึง ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์แล้ว ว่าเป็นเบาหวาน การควบคุมระดับน้ำตาล)ตามค่าเป้าหมายที่ควบคุมได้ คือ HbA1c < 7 หรือ FPG < 126 mg/dl ตามข้อมูลที่ผู้ป่วยได้รับจากการไปพบแพทย์ ครั้งล่าสุด หรือ จากทะเบียนประวัติ
- การแปรงฟันแท่งก่อนนอน หมายถึง มีการแปรงฟันแท่ง อย่างน้อยก่อนนอนทุกวัน ทั้งด้วยตนเองหรือผู้ดูแล
- ใช้ไหมขัดฟัน/แปรงซอกฟัน หมายถึง การทำความสะอาดซอกฟันแท่งโดยใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดได้แก่ ไหมขัดฟัน หรือ แปรงซอกฟัน เป็นประจำทุกวัน
- จำนวนฟันแท่ง หมายถึง จำนวนซี่ฟันแท่งที่ใช้งานได้ (ไม่นับรวม กรณี เหลือแต่รากฟันที่จำเป็นต้องถอนหรือ ฟันโยก ตั้งแต่ 3 degree ที่ต้องถอน)
- คู่สบฟันหลัง หมายถึง จำนวนคู่สบฟันกรามน้อย และ/หรือฟันกราม อาจเป็นฟันแท่งหรือฟันเทียมก็ได้ ทั้งด้านซ้ายและขวา นับรวมกันอย่างน้อย 4 คู่สบขึ้นไป
- การใส่ฟันเทียมถอดได้ หมายถึง การใส่ฟันเทียมชนิดถอดได้เพื่อการเคี้ยวอาหาร และ/หรือ เพื่อความสวยงาม โดยนับจำนวนซี่ฟันเทียม
- การได้รับบริการป้องกัน /รักษา เพื่อการเก็บรักษาฟันแท่ง หมายถึง การได้รับบริการเชิงป้องกัน เช่น การขัดทำความสะอาดฟัน การใช้ฟลูออไรด์เข้มข้นสูงเฉพาะที่ หรือ การรักษาที่สามารถเก็บฟันแท่งไว้ได้ เช่น การอุดฟัน รักษาโรคฟัน ขูดหินปูน เกลารากฟัน ครอบฟัน หรือ การตรวจ ที่มีคำแนะนำหรือฝึกปฏิบัติร่วมด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลบริเวณที่เสี่ยงในช่องปากได้ (ไม่นับรวม กรณีตรวจเพื่อแจ้งสถานะช่องปากให้ผู้สูงอายุทราบ)

หมายเหตุ เก็บข้อมูลในกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในชมรมสูงอายุ ไม่ควรเป็นประชากรเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มที่เข้ามารับบริการที่สถานพยาบาล

คำอธิบายการลงข้อมูลแบบที่ 5

ข้อมูลหมู่บ้าน/ชุมชน	
ชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน	หมู่บ้าน/ชุมชนที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
ตำบล	ตำบลที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
อำเภอ	อำเภอที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
จังหวัด	จังหวัดที่บันทึกข้อมูล โดยระบุชื่อ
ข้อมูลพื้นฐานบุคคล	
ID	เลขประจำตัวของผู้สูงอายุ ซึ่งจะใช้เป็นตัวเลขที่จังหวัดกำหนดเองสำหรับการสำรวจรอบนี้เพื่อเป็นการเผื่อระวัง โดยระบุเลขประจำตัว
ชื่อ	ชื่อ-นามสกุลของผู้สูงอายุ โดยระบุชื่อ-นามสกุล
เพศ	เพศของผู้สูงอายุ โดยระบุหมายเลขเพศ (ชาย=1 หญิง=2)
อายุ	อายุของผู้สูงอายุ เป็นจำนวนเต็มปี โดยระบุตัวเลขอายุเป็นจำนวนเต็ม
ข้อมูลปัจจัยเสี่ยง	
ใช้ยาโรคประจำตัว	ผู้สูงอายุได้มีการใช้ยาโรคเรื้อรังทางระบบใช้หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
เบาหวาน	ผู้สูงอายุเป็นโรคเบาหวานหรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ไม่เป็น/ไม่รู้/ไม่เคยตรวจ=0 คุมน้ำตาลตามค่าเป้าหมายได้=1 คุมน้ำตาลตามค่าเป้าหมายไม่ได้=2)
สูบบุหรี่/ยาเส้น	ผู้สูงอายุสูบบุหรี่หรือสูบบุหรี่หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
เครียดมาก	ผู้สูงอายุเครียดมากใช้หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ข้อมูลพฤติกรรมดูแล	
แปรงฟันแท้ก่อนนอน	ผู้สูงอายุได้แปรงฟันแท้ก่อนนอนใช้หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ใช้ไหมขัดฟัน/แปรงซอกฟัน	ผู้สูงอายุได้มีการดูแลซอกฟัน โดยใช้ไหมขัดฟัน/แปรงซอกฟัน ใช้หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ใช่=1 ไม่ใช่=0)
ข้อมูลสถานะช่องปาก	
ฟันแท้	ผู้สูงอายุมีฟันแท้จำนวนกี่ซี่ โดยระบุจำนวนซี่ไม่ใช้หมายเลขซี่
คู่สบฟันหลัง	ผู้สูงอายุมีฟันที่เป็นคู่สบจำนวนกี่คู่สบ โดยระบุหมายเลขคำตอบ ฟันแท้/เทียมสบ 0-3 คู่ = 0 ตั้งแต่4คู่ขึ้นไป (แท้หมด) = 1 ตั้งแต่4คู่ขึ้นไป(แท้+เทียม) = 2 ตั้งแต่4คู่ขึ้นไป(เทียม+เทียม)=3
ใส่ฟันเทียมถอดได้	ผู้สูงอายุมีการใส่ฟันเทียมถอดได้ที่มีสภาพสมบูรณ์ใช้งานได้จำนวนกี่ซี่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ไม่ใส่=0 ใส่น้อยกว่า16 ซี่=1 ใส่เกือบทั้งปาก(16 ซี่ขึ้นไป)=2 ใส่ฟันเทียมทั้งปาก=3)
ข้อมูลการได้รับบริการ (ภายใน 1 ปี)	
ใน 1 ปี ที่ผ่านมา ได้รับบริการป้องกัน/รักษา	ผู้สูงอายุได้รับบริการป้องกัน/รักษาใช้หรือไม่ โดยระบุหมายเลขคำตอบ (ได้รับ=1 ไม่ได้รับ=0)

แบบที่ 6 กลุ่มวัยทำงาน (เฉพาะกลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรัง : เบาหวาน 35-59 ปี)

แบบบันทึกข้อมูลเพื่อการเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากในกลุ่มวัยทำงาน แบ่งเป็น 5 หมวด ได้แก่

- หมวด ข้อมูลพื้นฐานบุคคล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม
- หมวด ปัจจัยเสี่ยง เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการสอบถามหรือสังเกต
- หมวด พฤติกรรมการดูแล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสอบถาม
- หมวด สภาวะช่องปาก เป็นข้อมูลที่ได้จากทันตบุคลากรตรวจดูช่องปาก
- หมวด การรับบริการใน 1 ปี เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการสอบถาม

คำนิยาม

- การเป็นเบาหวาน หมายถึง ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์แล้ว ว่าเป็นเบาหวาน
  - การควบคุมระดับน้ำตาลตามค่าเป้าหมาย คือ ค่า HbA1c ≤ 7 หรือ FPG ≤ 126 mg/dl โดยถามข้อมูลที่ผู้ป่วยจากการไปพบแพทย์ ครั้งล่าสุด หรือ จากทะเบียนประวัติ
  - การมีโรคประจำตัวอื่น ๆ โดยได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่า เป็นโรคเรื้อรัง โดยดูจากทะเบียนประวัติ เช่น ความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดและหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง ตาต้อ ไตวาย พากินสัน เป็นต้น
- การสูบบุหรี่ หรือ การใช้ยาเส้น(เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากใบยาสูบ หั่นเป็นชิ้นเล็กๆสำหรับมวนสูบ) หมายถึง ปัจจุบันยังสูบบุหรี่หรือใช้ยาเส้นเป็นประจำทุกวัน อย่างน้อย 10 มวน/วัน หรือ เคยสูบบุหรี่เป็นประจำทุกวัน อย่างน้อย 10 มวน/วัน แต่ปัจจุบันเลิกแล้วไม่เกิน 10 ปี
- การแปรงฟันแท้แบบ 222 หมายถึง การแปรงฟันแท้ อย่างน้อย 2 ครั้ง/วัน แต่แต่ละครั้งใช้เวลาแปรงไม่น้อยกว่า 2 นาที และไม่รับประทานอาหารใดเลยหลังการแปรงฟันอย่างน้อย 2 ชั่วโมง
- ใช้ไหมขัดฟัน/แปรงซอกฟัน หมายถึง การทำความสะอาดซอกฟันแท้โดยใช้อุปกรณ์ทำความสะอาด ได้แก่ ไหมขัดฟัน หรือ แปรงซอกฟัน เป็นประจำทุกวัน
- รอยโรคในช่องปาก หมายถึง การมีรอยโรคสีขาว และ/หรือ แดง ที่เป็นรอยูน หรือเป็นแผล ที่เนื้อเยื่อในช่องปาก ที่ไม่หายเองนานกว่า 2 สัปดาห์ อาจมีอาการเจ็บหรือไม่ก็ได้
- สภาวะปริทันต์ หมายถึง การตรวจสภาวะปริทันต์ โดยใช้เกณฑ์ค่า PSR (Periodontal screening and recording) ซึ่งเป็นการตรวจโดยใช้ WHO probe ในลักษณะคัดกรอง (screening) ที่กำหนดขึ้นโดย American Academy of Periodontology and American Dental Association 1992
  - code 0 ไม่มีเลือดออก ไม่มีหินน้ำลาย
  - code 1 มีเลือดออก ไม่มีหินน้ำลาย
  - code 2 มีหินน้ำลาย
  - code 3 ร่องลึกปริทันต์ 3.5 – 5.5 มม.
  - code 4 ร่องลึกปริทันต์ > 5.5 มม.
- จำนวนฟันแท้ หมายถึง จำนวนซี่ฟันแท้ที่ใช้งานได้ (ไม่นับรวม กรณี เหลือแต่รากฟันที่จำเป็นต้องถอน หรือ ฟันโยก ตั้งแต่ 3 degree ที่ต้องถอน)
- คู่สบฟันหลัง 4 คู่ขึ้นไป หมายถึง มีการสบฟันกรามน้อย และ/หรือ ฟันกราม ทั้งฟันแท้และฟันเทียม ซ้าย-ขวา รวมกันอย่างน้อย 4 คู่สบขึ้นไป
- การได้รับการบริการตรวจ ป้องกัน รักษา เพื่อการเก็บรักษาฟันแท้ เช่น การขัดทำความสะอาดฟัน การใช้ฟลูออไรด์เข้มข้นสูงเฉพาะที่ หรือ การรักษาที่สามารถเก็บฟันแท้ไว้ได้ เช่น การอุดฟัน รักษา รากฟัน ขูดหินปูน เกลารากฟัน ครอบฟัน หรือ การตรวจ ที่มีการแนะนำหรือฝึกปฏิบัติร่วมด้วย เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดูแลบริเวณที่เสี่ยงในช่องปากได้ (ไม่นับรวม กรณีตรวจ เพื่อแจ้งสภาวะช่องปากให้ผู้ป่วยทราบ)

